

<http://dx.doi.org/10.15295/bmij.v2i2.68>

FİNANSAL OKURYAZARLIK VE PARA YÖNETİMİ DAVRANIŞLARI: ANADOLU ÜNİVERSİTESİ ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNE UYGULAMA

Seliha Seçil BAYRAM¹

Başvuru Tarihi: 08.06.2014

Kabul Tarihi: 19.07.2014

ÖZ

Finansal okuryazarlık, gündelik yaşamda kullanılan finansal enstrümanların seçiminde bilgi temelli kararlar verebilmeyi sağlayan yeterlilik düzeyini ifade etmektedir. Finansal okuryazarlık, aynı zamanda uzun vadeli birikim ve yatırıma dönük kararlarda finansal farkındalığı temel alır. Toplumun dinamik bir kesimi olarak geleceği temsil eden üniversite öğrencileri için finansal okuryazarlık düzeyinin yüksek olması önemlidir. Aile dışında okullarda alınacak eğitim finansal okuryazarlık düzeyini yükseltebilir. Bu çalışmada İktisadi ve İdari Bilimler ve Porsuk Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin temel düzeyde finansal okuryazarlık seviyesi belirlenmeye çalışılmıştır. Öğrenciler finansal durumlarını yönetmede kendilerini olduğundan daha başarılı olarak algılamaktadır. Bu nedenle, finansal okuryazarlık düzeyinin yükseltilmesini sağlayacak program içeriklerinin eğitim müfredatlarında yer alması gerekmektedir. Finansal okuryazarlık konusunda yaygın bir eğitim sunabilecek internet gibi mecraların kullanılması da katkı sağlayabilir.

Anahtar Sözcükler: Finansal okuryazarlık, Finansal farkındalık, Finansal bilgi

Jel Kodları: A20, G02

FINANCIAL LITERACY AND MONEY MANAGEMENT BEHAVIOURS: APPLICATION ON STUDENTS OF ANADOLU UNIVERSITY

Abstract

Financial literacy refers to level of competence in making information based decisions about selection of financial instruments in daily life. Financial awareness in decisions about investment and savings underlie the concept of financial literacy. University students who can be viewed as the future of the society are expected to have a relatively high level of financial literacy. Formal institutional education is expected to increase the level of financial literacy. This study attempts to determine the level of basic financial literacy of students of a Faculty of Economics and Administrative Sciences and Porsuk Vocational School. Findings show that students perceive themselves to be more successful than they really are in managing their self finances. Therefore inclusion of program content in curriculum to increase their level of financial literacy is necessary. Employment of media like the internet that is able to provide general education and training about financial literacy will contribute to improvements.

Key Words: Financial Literacy, Financial awareness, Financial information

Jel Classification: A20, G02

¹ Öğr. Gör., Karabük Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, secilbayram@larabuk.edu.tr

1. Giriş

Finans, toplum yaşamında bireylerin gündelik ihtiyaçlarını karşılamak üzere yaptıkları alışverişten, emeklilik yaşamı için yaptıkları birikimlere kadar farklı amaçlara hizmet eden bir sektördür. Finansın bireylerin yaşamı içinde neredeyse attıkları her adımda olması, bireylerin kendi finansal durumlarını yönetebilmelerini bir gereklilik haline getirmektedir.

Bireyler, gerek gündelik yaşamda gerekse uzun dönemli planlarda ev bütçesi hazırlamaktan, emeklilik planlarına, çocukların eğitim masraflarından yatırım yapmaya kadar finansal kararlar almak durumundadır. Bu finansal kararların alınabilmesi, finansal bilgiye erişme ve bilgi sahibi olma ile bağlantılıdır. Mevcut durumda finansal piyasalarda yer alan finansal araçların ve ürünlerin çokluğu ve karmaşıklığı da finansal karar alma süreçlerini etkilemektedir. Bu kararların doğru ve etkin bir biçimde alınabilmesi için finansal okuryazarlık ve dolayısıyla bireysel finansal eğitim programları bir gerekliliktir. Bu gereklilik yalnızca bireyler ya da haneler için değil aynı zamanda toplum ve ekonomik sistem için de yaşamsal önemdedir.

Bireylerin temel düzeyde finansal kavramlara, araçlara ve konulara ilişkin bilgi sahibi olması, etkin çalışan bir piyasanın varlığı için önem taşımaktadır. Bu nedenle gerek çocukların gerekse yetişkinlerin finansal okuryazarlık düzeyini artırmaya yönelik çalışmalar yapılması, finansal kuruluşların daha iyi çalışmasını sağlayacaktır. Finansal piyasalar ve toplumun demografik yapısında meydana gelen değişimler, finansal okuryazarlığın önemini artırmaktadır. Özellikle son 20 yılda finansal araçların çeşitlenmesi ve karmaşıklaşması finansal okuryazarlığın ön plana çıkmasına yol açmaktadır.

Türkiye’de de sosyal güvenlik kurumlarının sağladığı emeklilik takvimleri dışında bireysel emeklilik ile ilgili adımlar artmakta ve devlet tarafından teşvik edilmektedir. Bir taraftan yaşam standartları ve kalitesinin yükselmesi bir taraftan önemli ekonomik değişiklikler, finansal kararların ne derece önemli olduğunu ve bilgi sahibi olunması gerektiğini ifade etmektedir. Bu nedenlerden dolayı finansal eğitim, uzun dönemli etkileri olan ve önemi giderek artan bir alan olarak görünmektedir.

Geleceğin yetişkin ve iş sahibi bireyleri olarak üniversite öğrencilerinin yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip olması ve finansal araçları daha doğru ve etkin kullanması; bu araçların kullanımının yaygınlaşması anlamına gelecektir. Temel düzeyde kredi kartı kullanımı, bireysel krediler, sigorta, finansal verileri izleme ve kaydetme gibi finansal yönetim konularında var olan eksikliklerin giderilmesi önem taşımaktadır. Teorik

olarak, finansal ürün ve hizmetlerin nasıl işlediği ve hangilerinin bireysel çıkarlara yönelik olduğuna ilişkin bilgi sahibi olma, finansal kararlar almada nasıl ve ne zaman adım atma noktasında bireylere yardımcı olacaktır.

OECD'nin üye ülkelerinde yaptığı finansal okuryazarlık araştırmalarında ortaya çıkan ortak sorunların başında, bireylerin düşük finansal okuryazarlık düzeyine sahip olmaları gelmektedir. Bu durumu ise, bireylerin finansal konularda gerçekte olduğundan daha fazla bilgili olduklarını düşünmeleri izlemektedir. Böyle bir inanca sahip olma finansal konularda yanlış adımlar atmaya yol açmaktadır. Finansal bilgiye ulaşma bunu anlayıp yorumlayabilme ise bir başka ortak sorun olarak değerlendirilmektedir (OECD, 2005: 91).

Geçen yüzyıla göre toplumda yaşam kalitesinin iyileşmesiyle birlikte, daha uzun yaşam süreleri, daha sağlıklı bireyler, daha fazla boş zaman, farklı yaşam tarzları ortaya çıkmıştır. Bu durum finansal zorlukların aşılmasını ve finansal bir rahatlığı gerektirmektedir. Orta ve varlıklı sınıflar için bu bir sorun olarak gözükmese de, dar gelirli bireyler için farklı zorlukları ortaya çıkarmaktadır. Varlıklı ve orta sınıfların eğitim düzeylerinin genellikle düşük gelirli sınıflara göre daha yüksek olması nedeniyle, finansal okuryazarlık eğitiminin düşük gelir seviyesindeki bireylere ulaştırılması daha önemlidir. Bu nedenle, finansal okuryazarlık düzeyini artıran çabaların temel eğitim düzeyinde sağlanması bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır.

Finansal okuryazarlık, bireylerin çalışma yaşamındaki istikrarsızlık, sosyal güvenlik sorunları, bireysel sorumlulukların artması, borçlanma, daha uzun bir ömür beklentisi gibi faktörler nedeniyle de ön plana çıkmaktadır. Bu nedenler makro bazda düşünüldüğünde finansal okuryazarlığı ortaya çıkaran ekonomik, sosyal ve politik nedenler olduğu anlaşılmaktadır. Ekonomik nedenler içinde finansal piyasaların yapısının değişmesi; sosyal nedenler içinde boşanma gibi demografik verilerin değişmesi; politik nedenler içinde ise sosyal güvenlik kurumlarının değişmesi gibi nedenler bulunmaktadır.

Finansal okuryazarlık düzeyinin yükseltilmesi için finansal eğitim programları geliştirmek gerekmektedir. Finansal eğitim programları bireylerin finansal sistemden nasıl yararlanması gerektiği konusunda yol gösterici olarak, en azından bankacılık sistemi dışında olan bireylerin sisteme katılabilmesini sağlar. Finansal eğitim programları sayesinde, tüketiciler ihtiyaçlarına uygun finansal araç ve uygulamalardan yararlanabilir. Bireylerin bilgilenmiş olarak finansal piyasalara katılması ve olanaklardan yararlanması, finansal

sistemin iyi işlemesi yanında bireylerin de finansal riskleri görerek doğru ve zamanında kararlar verebilmesini sağlar. Finansal okuryazarlık, finansal piyasaların etkinliği için gerekli bir durumdur.

Buna bağlı olarak bireyler kendileri için uygun olmayan kredi alımı, hisse senedi alım satımı gibi finansal kararlarında zor duruma düşebilir. Bu durum bireylerin sosyal ve ekonomik bütünleşmesi konusunda sorunlar doğurabilir. Gerek bireyler olarak gerekse haneler olarak finansal kararların ve para yönetiminin bilgi odaklı olması, hem bireylerin hem de finansal kurumların gelişimi için önem taşımaktadır (OECD, 2009: 7-8). Bu nedenle toplumda finansal okuryazarlık düzeyinin yükseltilmesi, finansal eğitim programlarının yaygınlaşması hem piyasa hem de bireyler için bir zorunluluktur.

2. Araştırmanın Amacı

Sonuçlarının öğrencilerin finansal eğitim konusunda bir programa ihtiyaç duyup duymayacaklarını ortaya koyacak olan çalışmanın temel amacı, Anadolu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi (İİBF) öğrencileri ile aynı üniversitede bulunan Porsuk Meslek Yüksekokulu (PMYO) öğrencilerinin temel düzeyde finansal okuryazarlık durumlarının ve buna bağlı olarak para yönetimi konusunda gösterdiği davranışların belirlenmesidir. Bu amaca bağlı olarak, öğrencilerin finansal okuryazarlık konusunda ne kadar bilgiye sahip olduğu, finansal kararları vermede hangi kaynaklardan yararlandığı, kendilerini finansal okuryazarlık konusunda ne kadar yeterli gördükleri, bazı finansal kavramlara ilişkin ne düzeyde bilgi sahibi olduğu belirlenmektedir.

Çalışmanın alt amaçları ise şunlardır:

- 1) Öğrencilerin temel bankacılık işlemlerini kullanma alışkanlıkları nedir?
- 2) Öğrencilerin kredi kartı kullanma alışkanlıkları nasıldır?
- 3) Öğrenciler gelecek planları ile ilgili olarak neler yapmaktadır?
- 4) Öğrencilerin temel finansal kavramlara ilişkin bilgi düzeyi nedir?
- 5) Öğrenciler finansal gelişmeleri hangi kaynaklardan izlemektedir?
- 6) Öğrenciler finansal başarı düzeylerini nasıl algılamaktadır?

3. Literatür Taraması

Finansal okuryazarlık, finansal kavram, bilgi, ürün ve uygulamaları içeren ve bunlara ilişkin temel düzeyde bilgi sahibi olarak kararlar almayı ifade eden bir alandır. Finansal okuryazarlık birçok farklı alanla ilişkilidir. Bu alanların içinde finansal psikoloji, bireysel finans, finansal eğitim, finansal davranış ve teknoloji kullanımı gibi başlıklar yer almaktadır. Finansal okuryazarlık, bireylerin gündelik yaşamında karşılaştığı finansal sorunlara yanıtlar sağlarken, finansal piyasaların da etkin ve verimli çalışmasına katkı sağlar.

Finansal okuryazarlık en temel anlamda bireylerin tasarruflarını yönetebilmeleri için yeterli mali bilgiye sahip olmaları, kişisel borç ve kredilerini yönetebilmeleri, kısa ve uzun vadede yatırımlarını değerlendirebilmesi olarak düşünülebilir. Buna bağlı olarak ev bütçesi yapabilme ve bunu sürdürebilme, ev, araç gibi satın almalarda mantıklı kararlar verebilme gibi eylemler ortaya çıkmaktadır. Finansal okuryazarlık, yalnızca finansal bilgiye ulaşım onu anlama, yorumlama ve karar verme süreci olarak değerlendirilemez. Bunun yanında sonsuz bilgi kaynağının mevcut olduğu bugünkü koşullarda, bilgiye ulaşmayı sağlayan araçlara, yeni iletişim teknolojilerine erişebilme yeteneklerine de ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle finansal okuryazarlığın beraberinde 3 temel yeteneğe sahip olmak gerekmektedir. Bunlar, finansal kararlarla ilişkili bilginin araştırılması, bu bilgiyi değerlendirebilme ve bu bilgiyi finansal sorunların çözümünde ve yarar sağlayacak şekilde kullanabilmedir (Wagland,2006:1).

Finansal okuryazarlık, bireylerin çalışma yaşamındaki istikrarsızlık, sosyal güvenlik sorunları, bireysel sorumlulukların artması, borçlanma, daha uzun bir ömür beklentisi gibi faktörler nedeniyle de ön plana çıkmaktadır. Bu nedenler makro bazda düşünüldüğünde finansal okuryazarlığı ortaya çıkaran ekonomik, sosyal ve politik nedenler olduğu anlaşılmaktadır. Ekonomik nedenler içinde finansal piyasaların yapısının değişmesi; sosyal nedenler içinde boşanma gibi demografik verilerin değişmesi; politik nedenler içinde ise sosyal güvenlik kurumlarının değişmesi gibi nedenler bulunmaktadır.

Finansal okuryazarlık düzeyinin yükseltilmesi için finansal eğitim programları geliştirmek gerekmektedir. Finansal eğitim programları bireylerin finansal sistemden nasıl yararlanması gerektiği konusunda yol gösterici olarak, en azından bankacılık sistemi dışında olan bireylerin sisteme katılabilmesini sağlar. Finansal eğitim programları sayesinde, tüketiciler ihtiyaçlarına uygun finansal araç ve uygulamalardan yararlanabilir. Bireylerin

bilgilenmiş olarak finansal piyasalara katılması ve olanaklardan yararlanması, finansal sistemin iyi işlemesi yanında bireylerin de finansal riskleri görererek doğru ve zamanında kararlar verebilmesini sağlar.

Makro ekonominin düzgün çalışması ve ekonominin döngüsel akımının etkin olarak işlemesi için finansal piyasaların gereksinimi mutlakdır. Gelişen finansal piyasalar ve artan ürün çeşitliliği de tasarruf sahiplerinin bilgi düzeylerinin yükselmesini gerektirmektedir. Lusardi'nin tanımına göre Finansal Okuryazarlık, temel finansal okuryazarlık ve gelişmiş finansal okuryazarlık olarak ikiye ayırmaktadır. Faiz oranları hakkında yorum yapabilme, enflasyonun etkilerini anlayabilme, risk kavramını ve çeşitliliğini algılayabilmek temel finansal okuryazarlık içinde değerlendirilirken; hisse senedi piyasaları, fonlar, bono fiyatları ve faiz oranları ile ilgili hesaplamalar gelişmiş finansal okuryazarlık içinde değerlendirilmektedir. Tanımda yer alan kavramlara yönelik farkındalığın geliştirilmesi öncelik arz etmektedir ve finansal okuryazarlık, finansal piyasaların etkinliği için gerekli bir durumdur.

Bireyler kendileri için uygun olmayan kredi alımı, hisse senedi alım satımı gibi finansal kararlarında zor duruma düşebilir. Bu durum bireylerin sosyal ve ekonomik bütünleşmesi konusunda sorunlar doğurabilir. Gerek bireyler olarak gerekse haneler olarak finansal kararların ve para yönetiminin bilgi odaklı olması, hem bireylerin hem de finansal kurumların gelişimi için önem taşımaktadır (OECD, 2009: 7-8). Bu nedenle toplumda finansal okuryazarlık düzeyinin yükseltilmesi, finansal eğitim programlarının yaygınlaşması hem piyasa hem de bireyler için bir zorunluluktur.

Bir ülkede finansal okuryazarlığın gelişmiş olması, o ülkede uygulanan ekonomik politikalar ile kamu otoritelerinin uygulamalarının başarısından tasarruf düzeyinin artırılmasına, bireylerin mutluluğundan finansal kurumların hizmet çeşitliliğine birçok unsuru olumlu etkilemektedir. Bu önemi nedeniyle de finansal okuryazarlık ve yatırımcı eğitimi birçok ülkede, hem kamu kuruluşlarının hem de özel sektör kuruluşlarının ilgi alanındadır. Türkiye'de finansal okuryazarlık sadece bir sivil toplum hareketi ve özel sektörün hizmet pazarlama aracı olmaktan çıkmış, devlet politikalarında yer verilen için bir yatırım aracı olmaya başlamış durumdadır.

Türkiye'de finansal okuryazarlığın geliştirilmesi ve erişimi ile ilgili yapılan çalışmalar şöyledir;

Finansal Eğitim ile ilgili Haziran 2014'te Başbakanlık tarafından 'Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları' konulu genelgenin Resmi Gazete'de yayımlandı.

Denizmen'in başkanlığında 2012 yılında Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER) kurulmuştur. FODER, devlet, özel sektör ve diğer sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yaparak ülke çapında bireylerin finansal okuryazarlık, finansal erişim farkındalıklarını ve olanaklarını oluşturabilmek için; bilinçlendirme, eğitim, araştırma, uygulamalara destek, politikalar üretilmesi çalışmaları yapmaktadır. FODER'in amacı; finansal okuryazar bir Türkiye için eko-sistem oluşturmaktır. Hedefleri ise; Bankacılık dışı nüfusta %10'luk bir artışa katkıda bulunmak, hem bankacılık sisteminin yaygın olarak kullanılmasına, hem de tasarruf oranlarının artırılmasına katkıda bulunmak, Finansal okuryazarlığın eğitim müfredatına dahil edilmesini sağlamak, Finansal sisteme dahil olmak ve finansal yatırımlar ile tasarruf konularında öncelikle kadınlar ve çocuklar başta olmak üzere bilinçlendirilmelerine yardımcı olmak için hedefler belirleyip uygulamalar yapmaktır.

Ayrıca Foder Türkiye'de finansal okuryazarlık konusunda ortak bilinç ve gündem yaratmayı hedefleyen 1. Finansal Okuryazarlık ve Erişim Zirvesinin 22 Mayıs 2013'te gerçekleştirmiş, İkincisinin 27 Ekim 2014 tarihinde gerçekleştirildiği zirvede, Milli Eğitim Bakanlığı, TEB ve UNICEF'in birlikte yürüttüğü ilköğretim öğrencilerine yönelik "Sanat Yoluyla Sosyal ve Finansal Eğitim" projesi de açıklanmıştır.

T.C. Kalkınma Bakanlığı, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Visa Europe ve Habitat Kalkınma ve Yönetişim Derneği gençler arasında finansal bilinci geliştirerek sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlamak amacıyla bir araya gelerek "Paramı Yönetebiliyorum Projesi"ni hazırlamıştır. Girişimcilerin finansal okur yazarlıklarının geliştirilmesi konusunda gönüllü öğretmen olmak isteyenler için öğretmen eğitimi gerçekleştirilmektedir. Projenin hedefi, kademeli olarak toplumda 15-30 yaş diliminde tüm gençlere erişecek yaygın eğitim programları hazırlamak ve bunları hayata geçirmektir. Kasım 2014 itibari ile 43 master öğretmen ve 597 proje öğretmeninin özverili çalışmaları sayesinde Türkiye'nin 73 farklı şehrinde toplamda 50.000 katılımcıya finansal bilinç eğitimlerimiz yüz yüze ulaşılmıştır.

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İSMEK ortaklığında ve Doğu Grubu'nun sponsorluğunda hayata geçirilen, "İstanbul Finans Merkezi Yolunda Hedef 20.000 Kadın" projesinde 2011 yılında ilk etap tamamlandı. Finansal okuryazarlık çalışmalarının Türkiye'de kadınlara yönelik düzenlenen ilk ve tek platformu "Para Durumu" kapsamında, yaklaşık 10 bin kadın katılımcıya ulaşıldı.

Borsa İstanbul ile Anadolu Üniversitesi'nin işbirliğinde borsa ve sermaye piyasalarına yönelik farkındalık ile finansal okuryazarlığın artırılmasına yönelik programlar, eğitimler, tanıtımlar, faaliyetler ve diğer çalışmaların gerçekleştirilmesi hedefi ile protokol imzalanmıştır. Bu protokol kapsamında 2013 Bahar döneminden itibaren, Anadolu Üniversitesi e-sertifika programı kapsamında Temel Düzey Finansal Okuryazarlık ve İleri Düzey Finansal Okuryazarlık programları sunulmaktadır.

Bir özel ticaret bankası Kültür yayınlarının satışının yapıldığı kütüphanede gençlere ücretsiz finansal okuryazarlık eğitimleri düzenlemektedir.

Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile Eğitim Programları kapsamındaki İktisat eğitiminde; sürdürülebilir bir finansal güvenliğe kavuşmasına, refah seviyesinin artırılmasına, harcama ve tüketiminin rasyonelleşmesine, tasarruflarını artırmasına, tüketici olarak ihtiyacına uygun ve düşük maliyetli seçimler yapmasına ve çevreye duyarlı bir tüketim alışkanlığı kazanmasına katkıda bulunmak amacıyla eğitim modülleri hazırlamış ve değişik dönem ve düzeydeki ihtiyaçlarını belirlemelerine, harcamalarını denetim altına almalarına, ihtiyaçlarına yönelik finansal ürün ve araçları fark etmelerine, aşırı borçlanma ve finansal dışlanma gibi potansiyel sorunları fark etmelerine ve önlem almalarına, olası ekonomik darboğaz ya da kriz durumlarına hazırlıksız yakalanmalarını önlemeye katkı sağlamak amacıyla Finansal Okuryazarlık Modülü düzenlemiştir.

Toplumda finansal okuryazarlık seviyesinin artırılması için öncelikle mevcut durumun tespiti ve anakütlenin finansal okuryazarlık düzeyinin ve algısının ölçülmesi gerekmektedir.

4. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada, var olan bir durumu tanımlamaya, bu durumu etkilemeden, değiştirmeden ortaya koymaya çalıştığı için tarama modeli olarak anket kullanmaktadır (Karasar, 1998: 77).

Araştırma 15-30 Aralık 2009 tarihlerinde yapılmış, 5400 öğrencisi olan Anadolu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi ve 3200 öğrenci sayısına sahip olan Anadolu Üniversitesi Porsuk Meslek Yüksekokulu Araştırmanın evrenini oluşturmuştur. Her iki okuldan da 300'er kişi, basit rassal örnekleme yoluyla öğrenci seçilmiştir. Basit rassal örnekleme, evrenin özelliklerini yansıtacağı düşünülen ve evrendeki tüm bireylerin örneklemede eşit derecede yer alma şansına sahip olduğu örnekleme türüdür (Wimmer ve Dominick, 2000: 85-87). Her iki birimi temsil eden toplam 600 öğrenci örneklemini oluşturmaktadır.

Ankette yer alan sorulara verilen yanıtların hepsi öncelikle frekans analizleri yapılarak yüzdelerle ifade edilmiştir. Ankette verilen yanıtların birbirleri ile ilişkilendirilmesi amacıyla çapraz tablolar (crosstab) oluşturularak, Pearson ki kare istatistiği kullanılmıştır.

5. Bulgular

Araştırmada yer alan 600 kişilik örneklem, ağırlıklı olarak erkek katılımcılardan, 21 yaş ve altında yaş grubundan ve aile eğitim düzeyi olarak lise ve üzeri eğitim düzeyine sahip öğrencilerden oluşmaktadır. Deneklerin %39'u kadın, %61 erkek olup, 300 İİBF öğrencisi, 300 PMYO öğrencisine anket uygulanmıştır. Ailelerinin eğitim düzeyleri %21,5 İlkokul, %19,3 ortaokulu, %35,8 lise, %21 üniversite, %1,8 Lisansüstü'dür.

Bireylerin finansal durumlarına ilişkin temel sorulara verdikleri yanıtlar değerlendirildiğinde, finansal durumu yönetmede orta düzeyde başarılı olduğu ve para harcama ve yönetme bilgilerinin büyük oranda aileden kaynaklandığı ortaya çıkmaktadır. Toplam 600 anket içinde 344 kişi (% 57,3) finansal durumunu yönetme konusunda kendisini orta düzeyde başarılı görmektedir. Para harcama ve yönetme bilgilerinin ise büyük oranda (% 86,2) aileden kaynaklandığı görülmektedir. Bu veri, NFCC (National Foundation for Credit Counselling) adlı kuruluşun yaptığı araştırmada yer alan "finansal bilgi ve davranışların şekillenmesi okuldan daha çok evde ve aile içinde gerçekleşmektedir" bulgusunu desteklemektedir (NFCC,2007: 1-2).

Finansal okuryazarlığın sadece aile içinde verilen bir eğitim olmaması gerekir. Bu nedenle finansal eğitim programları ilköğretimden yükseköğretime okul müfredatlarının içinde yer almalıdır. Para harcama ve yönetme davranışlarını okuldan edindim seçeneğini işaretleyenlerin oranının yalnızca yüzde 3,5 olması, finansal okuryazarlık eğitiminin okullara yayılması gerekliliğini göstermektedir.

Finansal durumu yönetmede önemli olan, finansal kayıtları saklama seçeneği, yüzde 45 oranında “belli bir süre saklar, atarım” ifadesiyle ortaya konmaktadır. Finansal kayıtlarını hiç saklamam seçeneğini işaretleyenlerin oranının yüzde 6,3 olması ise, genç nesilde belge saklama konusunda bir anlayışın geliştiğini göstermektedir.

Tablo 1: Bireylerin finansal durumunu yönetme başarısı, para harcama ve yönetme bilgilerinin kaynağı ve finansal kayıtları saklama süresi

Finansal durumu yönetmede başarı	Frekans	Yüzde
Oldukça başarılıyım	199	33,2
Orta düzeyde başarılıyım	344	57,3
Başarısızım	57	9,5
Para harcama ve yönetme bilgilerinin kaynağı		
Aile	517	86,2
Okul	21	3,5
Arkadaşlar	24	4
Kitap, dergi gibi yayınlar	28	4,7
Finansal kayıtları saklama süresi		
Hiç saklamam	38	6,3
Belli bir süre saklar, atarım	270	45
Bazı kayıtları saklarım	119	19,8
Sürekli olarak saklarım	172	28,7

Yapılan ki-kare sonuçlarına göre ankete katılan öğrencilerin para harcama ve yönetme bilgilerini nereden edindiklerinin ailelerinin eğitim düzeyi ve okudukları fakülte ile ilişkisinin olduğundan söz edilememektedir.

Finansal okuryazarlık düzeyi ile ilgili olarak algılanan faturalarını zamanında ödeme davranışı ile öğrencilerin kayıtlı oldukları fakültenin, faturalarını zamanında ödeme davranışının ve aylık bütçe yapma alışkanlığının arasında yapılan ki kare analizi sonuçlarına göre anlamlı ilişki bulunmaktadır. Faturaların zamanında ödenme alışkanlığı ile cinsiyetin, anne baba eğitim düzeyinin ve temerrüt kavramının bilinirliğinin ilişkisi yoktur.

Bireyler gerekli gördükleri zaman finansal yardım için başvurarak, sorunlarını çözme yoluna gitmektedir. Ancak, çalışmada bireysel çözüm bulma yollarının kullanılması gibi nedenlerle 418 kişi (% 69,7) finansal yardım için hiç başvurmadığını belirtmektedir. Bu durumu destekleyen bir başka veri ise, finansal sorunlar için danışmanlık gibi profesyonel yardım alanların oranının yalnızca yaklaşık yüzde 12 olmasıdır. Bunun yanında ankete katılan bireylerin yaklaşık yüzde 95'i finansal yönetim için herhangi bir bilgisayar yazılımı kullanmadığını belirtmektedir. Bu durum, öğrencilerin finansal yönetim konusunda bir titizlik göstermediğini, yalnızca zihinsel aktivitelerle amacına ulaşmaya çalıştığını göstermektedir.

Aylık bütçe yaptığını belirtenlerin oranı yaklaşık yüzde 65 olarak görülürken, düzenli para biriktirme alışkanlığına sahip olduğunu söyleyenler yaklaşık yüzde 40 oranındadır. Bu durum para biriktirme, tasarruf yapma alışkanlığının zayıf olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 2: Finansal yardım için başvuru, yazılım kullanma, bütçe yapma, para biriktirme alışkanlığı ve profesyonel yardım

Finansal yardım için başvuru	Frekans	Yüzde
Evet	179	29,8
Hayır	418	69,7
Finansal yönetim için yazılım kullanma		
Evet	30	5
Hayır	569	94,8
Aylık bütçe yapma		
Evet	386	64,3
Hayır	213	35,5
Düzenli para biriktirme alışkanlığı		
Evet	245	40,8
Hayır	355	59,2
Finansal sorunlar için profesyonel yardım		
Hiç almadım	529	88,2
Yalnızca bir kez	29	4,8
Birkaç kez	34	5,7
Birçok kez	6	1

Uygulamada yapılan ki-kare analizi sonuçlarına göre ankete katılan öğrencilerin finansal durumunu yönetmede başarı düzeylerini algılamalarında başarılı olduğunu belirten öğrencilerin bu algılamayı düzenli para biriktirme alışkanlığı, faturalarını zamanında ödeme alışkanlıkları ve finansal kayıtlarını saklama alışkanlıklarıyla bağlantılı gördüğü saptanmıştır:

Bunun yanı sıra İİBF öğrencilerinin PMYO öğrencilerine göre başarı düzeylerini algılamalarının daha yüksek olduğundan da söz edilebilmektedir. Bu durum OECD'nin üye ülkelerinde yaptığı araştırma sonuçları ile örtüşmektedir.

OECD'nin yaptığı araştırmada katılımcılar, gerçekte olduğundan daha fazla düzeyde finansal konular hakkında bilgili olduklarını hissettiklerini ifade etmektedir (OECD, 2005: 43). Ancak uygulanan ankete göre finansal okuryazarlıktan bahsedebilmek ve öğrencileri finansal durumunu yönetmede başarılı olduğunu varsaymak için kullanılacak temel ölçütler şöyle sıralanabilir:

- a) En yüksek faiz oranına sahip kredi türünün bilinirliği
- b) Ons altının gramının bilinirliği

- c) Kullanmakta olduğu kredi kartına ilişkin faiz oranlarının bilinirliği
- d) Kredi kartı kullanımına ilişkin sözleşme maddelerinin bilirligi
- e) Kredi kartı nakit çekim sıklığı
- f) Kredi kartı son ödeme tarihini kavramının bilinirliği
- g) Temerrüt kavramının bilinirliği

Yapılan ki-kare analizi sonuçlarına göre yukarıda sayılan kriterler ile başarı düzeyi algılaması arasında bir ilişki bulunmadığı saptanmaktadır. Ayrıca ailesinin eğitim düzeyi, cinsiyet ve yaş da başarı algılama kriterinde etkili değildir.

Finansal durum yönetiminde öğrencilerin başarı algılaması ile okudukları fakülte arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır. Bununla birlikte, düzenli para biriktirme alışkanlığı, faturalarını zamanında ödeme alışkanlığı ve finansal kayıtları saklama süresi ile finansal durumu yönetme arasında anlamlı düzeyde ilişki saptanmıştır.

Tablo 3:Finansal durum yönetiminde başarı düzeyi algılaması

Finansal durumunu yönetmede başarı düzeyi algılaması	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık Düzeyi	Sonuç
Fakülte	2	,003	İlişki var
Düzenli para biriktirme alışkanlığı	2	,000	İlişki var
Faturalarını zamanında ödeme alışkanlığı	6	,000	İlişki var
Finansal kayıtlarını saklama süresi	6	,000	İlişki var

PMYO öğrencisi olan 119 öğrenci finansal durumunu yönetmede başarılıym derken İİBF'de bu öğrenci sayısı yalnızca 80'dir. Bu durum finansal bir eğitim alan İİBF öğrencilerinin sadece yukarıda sayılan üç etken ile değil finansal konulardaki farkındalıkları ile birlikte finansal başarılarını yorumlamış oldukları düşünülebilir.

Tablo 4: Finansal durumunu yönetme algılaması ve fakülte dağılımı

Finansal durumunu yönetmede başarı algılaması	İİBF(n)	PMYO(n)	Toplam(n)
Başarılıym	80	119	199
Orta Düzeyde Başarılıym	191	153	344
Başarısızım	29	28	57
Toplam	300	300	600

Aylık bütçe yapma alışkanlığı ile düzenli para biriktirme alışkanlığı arasında ilişki bulunmaktadır. Buradan aylık bütçe yapan öğrencilerin gelir ve giderlerini kontrol altında tuttuğu ve buna bağlı olarak da belirli bir parayı tasarruf ettiği anlaşılmaktadır.

Tablo 5: Aylık bütçe yapma alışkanlığı ile ilgili analiz

Aylık Bütçe yapma alışkanlığı	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık Düzeyi	Sonuç
Fakülte	1	,155	İlişki yok
Cinsiyet	2	,754	İlişki yok
Düzenli para biriktirme alışkanlığı	1	,000	İlişki var

Finansal piyasaların etkin bir biçimde işleyebilmesi için, bireylerin bankacılık sistemi içinde yer alması ve parasal işlemlerini bankacılık sistemi içinde gerçekleştirmesi beklenmektedir. Özellikle değişime açık, para konusunda belirgin davranış ve alışkanlıklar taşımayan üniversite öğrencileri için bankacılık sistemi içinde yer almak daha da önemlidir. Araştırmada yer alan 600 katılımcının yaklaşık yüzde 86'sı günlük para çekme, hesap kontrolü gibi işlemlere olanak sağlayan bir ATM kartına sahip durumdadır. Buna karşılık, alışveriş için daha fazla kullanılan kredi kartı sahipliği yüzde 46,8 oranıyla düşük görünmektedir. Online bankacılık işlemlerini kullanan öğrencilerin oranı ise yaklaşık yüzde 35 olarak belirlenmiştir. Bu noktada en dikkat çekici veri ise, toplumda bilinirliği giderek artmasına rağmen bireysel emeklilik hesabı sahibi olanların oranının sadece yüzde 5 olmasıdır. Tüm bu oranlara ilişkin yapılabilecek genel değerlendirme, öğrencilerin bankacılık sisteminden ve sistemin sağladığı olanaklardan yeterince yararlanmadığıdır.

Tablo 6: Temel bankacılık işlemlerini sağlayan araçlara sahiplik

Vadeli mevduat hesabı sahipliği	Frekans	Yüzde
Evet	166	27,7
Hayır	433	72,2
Online bankacılık uygulamaları kullanma		
Evet	208	34,7
Hayır	392	65,3
ATM kartı sahipliği		
Evet	518	86,3
Hayır	80	13,3
Kredi kartı sahipliği		
Evet	281	46,8
Hayır	319	53,2
Bireysel emeklilik hesabı		
Evet	31	5,2
Hayır	568	94,7

Bankaların müşterilerinin alternatif dağıtım kanallarına yönlendirmesi, banka kartı ve kredi kartı kullanımının yaygınlaşması finansal sistem içerisinde kaydı para yaratma oranını arttıran bir eylemdir. Ayrıca alternatif dağıtım kanallarından online bankacılık işlemlerinin yaygınlaşması ve ulaşılmasının kolaylaşması da kullanan kişilerin finansal ürünleri kendinin fark etmesini sağlayarak finansal okuryazarlık düzeyini arttırabilir. Kişilerin finansal ürünlere ulaşımın kolaylaşması eğer ilgileri varsa finansal okuryazarlık düzeylerini arttırmada olumlu bir faktör olduğu düşünülüp tartışmaya açılabilir.

Bankaların 18 yaş öncesi gençlere bankacılık ürünlerini tanıtmaya amacıyla sunduğu ürünler kişilerin gelişiminde finansal okuryazarlığın gelişmesini sağlayıcı bir olgu olarak değerlendirilebilir. Ayrıca özel bankalar bireyleri finansal okuryazarlık kursları açmakta, Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği ile ortaklaşa kongreler düzenleyerek ürünlerini kullandırma amaçlı finansal okuryazarlık düzeyini geliştirici etkinlikler düzenlemektedirler. Özel bankalar tarafından yapılan girişimlerin mutlaka ki tek amacı haklı finansal risklerden korumak olamaz. Temel ama bankacılık ürünlerini kullandırılarak kar elde etmek olmalıdır. Burada vurgulanması gereken nokta finansal kurumların dışından finansal okuryazarlığı geliştirmek adına devletin ilk ve orta öğretim düzeyinde katkıda bulunması ailenin etkisi kadar önemlidir.

Yapılan çalışmada ankete katılan öğrencilerden yüzde 34,7'si, online bankacılık işlemlerini kullanmaktadır. Buna göre online bankacılıkta kullanılan uygulamalar faktör analizi ile sıralanmıştır. Analiz sonuçlarına göre ankete katılan öğrencilerin uygulamaları kullanma da öncelik sıralaması aşağıdaki şekildedir:

- a) Banka ve kredi kartı hesap bilgilerini inceleme
- b) Fatura ya da kredi kartı ödeme
- c) Para transferi yapma
- d) Hisse senedi alım satımı
- e) Yatırım için fon tahvil alma

Anket sonucunda yapılan ki-kare analizi ve çapraz tablo sonuçlarına göre öğrencilerin aile eğitim düzeyi ve cinsiyetlerinin online bankacılık uygulamalarını kullanımı üzerinde etkisi yokken, okudukları fakülte online bankacılık uygulamalarını kullanmada belirleyici olduğundan söz edilebilmektedir. İİBF öğrencilerinin aldıkları dersler kapsamında, finansal

piyasalara daha yatkın olduklarından, PMYO öğrencilerine göre online bankacılık uygulamalarını daha çok kullandıkları düşünülebilir..

Nakit para taşıma zorunluluğunu ortadan kaldıran, gerektiğinde alışverişlerde vade sağlayan kredi kartları, bankacılık sisteminin önemli ve yaygın araçlarından birisidir. Araştırmada yer alan 600 öğrenci içinde kredi kartı sahibi olanların oranı yüzde 46,8 olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin yarıdan fazlasının kredi kartı kullanmaması önemli ve araştırılması gereken bir veridir. Bankaların öğrencilere yönelik düşük limitli, kart kullanım bedeli istemediği kredi kartları servis etmesine rağmen, kredi kartı kullanılmaması farklı nedenlerden kaynaklanmakta olabilir. Kredi kartı sahibi olan öğrencilerin büyük çoğunluğu (yüzde 60'tan fazlası) 1 adet kredi kartı sahibidir.

Kredi kartı sahiplerinin önemli bir kısmı, yaklaşık yüzde 60'ı kredi kartı kullanımına ilişkin sözleşme maddelerini okuduğunu belirtmektedir.

Tablo 7: Kredi kart sahipliği ile ilgili veriler

Kredi Kart Adedi	Frekans	Yüzde
Olmayanlar	313	52,3
1 Adet	192	32,1
2 Adet	67	11,2
3 Adet	17	2,8
3'ten fazla olanlar	11	1,8
Kart Edinme		
Banka	195	68,4
Posta	6	2,1
İnternet	21	7,4
Stand	38	13,3
Kart Sözleşme Maddelerini Bilenler		
Evet	169	59,1
Hayır	117	40,9

Kredi kartı ile harcama yapan öğrencilerin aylık ortalama harcama giderlerine bakıldığında, 191 kişi (% 67,5) 250 liradan az harcama yaptığını belirtmektedir.

Bu durum kredi kartı limitlerine de yansımış görünmektedir. Kredi kartı limitinin 1000 TL'den daha az olduğunu söyleyenlerin oranı yüzde 75,5 olarak belirlenmiştir. Bazı bankaların ilk kredi kartı tahsis limiti 400 TL olarak belirlenmiştir. Kredi kartı harcama kalemlerinde ise dikkat çekici bir veri bulunmaktadır. Normal koşullar altında öğrencilerin harcama kalemleri içinde en fazla yer tutması beklenen eğitim öğretim giderleri ya da yiyecek-içecek kalemleri sıralamada daha alt sıralarda yer almaktadır. Kredi kartı harcama kalemi içinde en fazla yer tutan madde yüzde 55,3 oranıyla giyim olarak belirlenmiştir.

Burada araştırmanın yapıldığı zaman olarak kış mevsimi ve yılbaşına yakınlıktan kaynaklanan sıra dışı bir durum söz konusu olabilir.

Kredi kartı kullanıcısı olan öğrenciler içinde kredi kartından hiç nakit çekmeyenlerin oranı, kredi kartı aylık faiz oranını bilenler ile neredeyse eşit durumdadır. Kredi kartı ile nadiren nakit çekimi yaparım diyenlerin oranı ise yüzde 23,1 olarak belirlenmiştir. Bu durum kredi kartları kullanımı konusunda öğrencilerin bilinçli bir tavır sergilediğini göstermektedir.

Tablo 8: Kredi kartı nakit çekme sıklığı ve faiz oranı

Kredi kartından nakit çekme sıklığı	Frekans	Yüzde
Hiç	174	60,8
Haftada bir	24	8,4
Ayda bir	22	7,7
Nadiren	66	23,1
Kredi kartı aylık faiz oranını bilenler		
Evet	175	61,2
Hayır	111	38,8

Kredi kartı müşterileri, kartlarını alırken ve kullanırken sözleşme maddelerinden haberdar olduklarını, sözleşme imzalayarak ortaya koyarlar. Kredi kartı kullanımına ilişkin temel kavramlardan haberdar olmak, kartların doğru bir biçimde kullanılmasını sağlayabilir. Aşağıda yer alan tablo, kredi kartı sahipliği ile kredi kartı kullanımı arasındaki ilişkiyi açıklamaktadır.

Tablo 9: Kredi kartı sahipliği ile bazı temel kavramların ilişkisi

Kredi kartı sahipliği ile,	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık Düzeyi	Sonuç
Temerrüt kavramını bilmek	3	,000	İlişki var
Son ödeme günü kavramını bilmek	3	,000	İlişki var
Kredi kartı faiz oranını bilmek	1	,005	İlişki var
Kredi kartı kullanımına ilişkin sözleşme maddelerini bilmek	1	,007	İlişki var

Kredi kartı sahibi olan öğrencilere ilişkin yapılan çapraz tablolara ve ki-kare sonuçlarına göre, kredi kartı olan öğrencilerin temerrüt faizi ve son ödeme günü kavramını bildiği, kredi kartı faizlerini ve kredi kartı kullanımına ilişkin sözleşme maddelerinden haberdar oldukları görülmektedir. Bu durum kredi kartı kullanan öğrencilerin kredi kartı kavramları konusunda bilinçli olduklarını ve bu finansal bilgilerini kredi kartı sahipliğinden dolayı edindiklerinden söz edilebilir.

Kredi kartı nakit çekimi ile ilgili yapılan ki-kare analizi sonuçlarına göre kredi kartı nakit çekimi yapan öğrencilerin en yüksek faizli kredi türünün kredi kartı nakit çekim kredisi

olduğunu bilmedikleri ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra temerrüt kavramını bilmedikleri, finansal yardım ve danışmanlık almadıkları ve ekonomik durumlarını finanse edebilmek için başka kaynak arayışında olmadıklarından söz edilebilir. Kredi kartı nakit çekiminin de ailelerinin eğitim düzeyleri ile bir ilişkisi bulunmamaktadır.

Cinsiyet, bireylerin para harcama davranışları ile ilgili eğilimler ya da farklılıklar ortaya koyabilmektedir. Kredi kartı sahipliği, kredi kartı kullanımına ilişkin olarak cinsiyete bağlı farklılıklar belirlenmemesine rağmen, kredi kartı ödeme kalemi arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir.

Ekonomi ve finansal gelişmeleri izlemek, gelişmelerden haberdar olmak, finansal okuryazarlık düzeyi ile ilişkilidir. Bu nedenle bireylerin hangi haber kaynaklarını kullandıkları ve ne kadar sıklıkla kullandıkları önem taşımaktadır. Çalışmada kullanma sıklığı olarak her gün takip edilen araç olarak televizyon birinci sıradadır. Televizyonu sırasıyla, internet, gazete, kitap ve dergi izlemektedir. İzleme periyodu olarak haftada birkaç kez olarak belirtilen araçların sıralaması ise gazete, internet, televizyon, dergi ve kitaptır.

Ekonomik gelişme ve haberlerin anlık ve güncel olarak değiştiği bir ortamda, basılı materyaller geri sırada kalmaktadır. Ekonomi ve finansal gelişmeleri izlemede kitaptan hiç yararlanılmadığı belirlenmiştir. Kitabı ise dergi, televizyon, gazete ve internet takip etmektedir. Böylece, internetin en güncel bilgi ve gelişmeyi sağladığı düşünülürse 253 katılımcının (% 42,2) her gün interneti finansal haberleri edinmek için izlemesi anlaşılabilir olmaktadır. Bunun yanında televizyonun da kolay ulaşılabilir ve yaygın olması nedeniyle izleyiciler tarafından takip edildiği anlaşılmaktadır.

Tablo 10: Ekonomi ve finansal gelişmeleri izlemek için kullanılan araçlar

Araç	Her gün	Haftada birkaç kez	Nadiren	Hiç
Gazete	174 (%29)	229 (%38,2)	108 (%18)	89 (%14,8)
Kitap	23 (%3,8)	69 (%11,5)	220 (%36,7)	287 (%47,8)
Dergi	19 (%3,2)	104 (%17,3)	223 (%37,2)	254 (%42,3)
Televizyon	256 (%42,7)	159 (%28,2)	86 (%14,3)	98 (%16,3)
İnternet	253 (%42,2)	169 (%28,2)	91 (%15,2)	87 (%14,5)

Ekonomi ve finansal gelişmeleri izlemede kullanılan araçlar, kaynaklar ile öğrencilerin okudukları fakülte arasında farklılıklar bulunmaktadır. Buna göre İİBF öğrencilerinin internet

ve gazete okuma alışkanlıkları başta olmak üzere, tüm kaynakları, PMYO öğrencilerinden daha fazla ve daha sıklıkla izlediği anlaşılmaktadır.

Tablo 11: Ekonomi ve finansal gelişmeleri izlemede kullanılan araçlar ile fakülte arasındaki ilişki

Fakülte	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık Düzeyi	Sonuç
Gazete	3	,000	İlişki var
Kitap	3	,000	İlişki var
Dergi	3	,000	İlişki var
Tv	3	,001	İlişki var
İnternet	3	,000	İlişki var

Öğrencilerin ekonomi ve finansal gelişmeleri izlemede kullandıkları kaynaklar ile ailelerinin eğitim düzeyi arasında yalnızca televizyon için anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Bireylerin finansal kavramlara ilişkin bilgi düzeyini belirlemede, zorluk derecesi birbirinden farklılık gösteren, gündelik yaşamda çok ya da az kullanılan kavramlara ilişkin bir liste kullanılarak en iyi bilinen ve hiç bilinmeyen kavramlar belirlenmiştir. Böylece, yaygın olarak kullanılan ya da kullanılmayan finansal araçlara ilişkin bilgi sahibi olmak da mümkündür. Buna göre, anketi yanıtlayan öğrencilerin “iyi biliyorum” olarak işaretledikleri ilk dört kavram sırasıyla kredi kartı son ödeme tarihi, vadeli mevduat hesabı, bireysel emeklilik ve basit faizdir.

Çalışmada “hiç bilmiyorum” olarak işaretlenen ilk dört kavram ise sırasıyla temerrüt faizi, menkul kıymet virmanı, hisse senedi baz fiyatı ve gayrimenkul sertifikasıdır. Finansal kavramlara ilişkin ankette yer alan listede 20 kavram bulunmaktadır. Bu kavramların bilinirliği, birinci sıradan yirminci sıraya şöyle sıralanmaktadır: kredi kartı son ödeme tarihi, bireysel emeklilik, vadeli mevduat hesabı, basit faiz, yatırım fonu, eft, bileşik faiz, hesap bildirim cetveli, hazine bonusu, risk ve getiri, yatırım ortaklığı, tasarruf mevduatı sigorta fonu, döviz tevdiat hesabı, dask sigortası, varlığa dayalı menkul kıymet, yatırım portföy, baz fiyat, gayrimenkul sertifikası, temerrüt faizi, menkul kıymet virmanı. Gündelik yaşamda temerrüt faizi ile karşılaşma olasılığı daha fazla iken bu kavramın daha az bilinmesi, diğer taraftan basit faiz kavramının daha fazla bilinmesi ilginçtir.

İİBF öğrencilerinin kavramlar konusunda daha bilgili olması beklenirken, Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin bazı konularda daha öne çıkması dikkat çekicidir. Buna göre gündelik kullanımda daha yaygın kullanılan dask sigortası, tasarruf mevduatı sigorta fonu, hesap bildirim cetveli, yatırım fonu kavramları bilinirlik sıralamasında Meslek Yüksekokulu

öğrencileri öne çıkmaktadır. Daha fazla bilgi gerektiren basit faiz, varlığa dayalı menkul kıymet, yatırım portföyü kavramlarında ise İİBF öğrencileri kavram bilinirliği sıralamasında öne çıkmaktadır.

Tablo 12: Bölümlere göre finansal kavramların bilinirliği sıralaması (1-20 sıralama)

	Tüm öğrencilerin kavram bilinirliği sıralaması	İİBF öğrencilerinin kavram bilinirliği sıralaması	PMYO öğrencilerinin kavram bilinirliği sıralaması
1	Son ödeme tarihi	Son ödeme tarihi	Son ödeme tarihi
2	Bireysel emeklilik	Basit faiz	Bireysel emeklilik
3	Vadeli mevduat hesabı	Vadeli mevduat hesabı	Hesap bildirim cetveli
4	Basit faiz	Bileşik faiz	Vadeli mevduat hesabı
5	Yatırım fonu	Bireysel emeklilik	Yatırım fonu
6	Eft	Eft	Dask sigortası
7	Bileşik faiz	Risk ve getiri	Eft
8	Hesap bildirim cetveli	Hazine bonusu	Yatırım ortaklığı
9	Hazine bonusu	Yatırım fonu	Hazine bonusu
10	Risk ve getiri	Yatırım ortaklığı	Basit faiz
11	Yatırım ortaklığı	Hesap bildirim cetveli	Tasarruf mevduatı sigorta fonu
12	Tasarruf mevduatı sigorta fonu	Varlığa dayalı menkul kıymet	Döviz tevdiat hesabı
13	Döviz tevdiat hesabı	Yatırım portföyü	Risk ve getiri
14	Dask sigortası	Döviz tevdiat hesabı	Bileşik faiz
15	Varlığa dayalı menkul kıymet	Tasarruf mevduatı sigorta fonu	Gayrimenkul sertifikası
16	Yatırım portföyü	Baz fiyat	Baz fiyat
17	Baz fiyat	Gayrimenkul sertifikası	Yatırım portföyü
18	Gayrimenkul sertifikası	Dask sigortası	Varlığa dayalı menkul kıymet
19	Temerrüt faizi	Menkul kıymet virmamı	Temerrüt faizi
20	Menkul kıymet virmamı	Temerrüt faizi	Menkul kıymet virmamı

Öğrencilerin kayıtlı oldukları fakültelere göre, aşağıda yer alan tabloda yalnızca bireysel emeklilik kavramının bilinirliği ile fakülte arasında herhangi bir ilişki bulunamamıştır. Bunun dışında en fazla dikkat çeken iki veriden birisi, yüksek faizli kredinin hangisi olduğunu bilenler ile kayıtlı olunan fakülte arasında anlamlı ilişki olmasıdır. Finansal eğitim alan İİBF öğrencilerinin, “yüksek faizli kredi hangisidir” sorusunu doğru yanıtlama eğilimi PMYO öğrencilerine göre daha yüksektir. Bir diğer dikkat çeken veri ise, kredi kartı sahipliği ile fakülte arasında anlamlı ilişkinin olmasıdır.

Tablo 13: Öğrencilerin kayıtlı olduğu fakülte ile bazı kavramların bilinirliği arasındaki ilişki

Fakülte	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık Düzeyi	Sonuç
Yüksek faizli kredinin bilinirliği	4	,031	İlişki var
Emeklilikte refah bir dönem geçirmek için bireysel emeklilik tercihi	5	,000	İlişki var
Bireysel emeklilik kavramının bilinirliği	1	,857	İlişki yok
Son ödeme kavramının bilinirliği	3	,000	İlişki var
Gayrimenkul sertifikası kavramının bilinirliği	3	,000	İlişki var
Kredi kartı sahipliği	1	,000	İlişki var

Uygulanan ankete katılan İİBF öğrencilerinin finansal alanda eğitim almasından dolayı, aldıkları eğitim sürecinde buldukları sınıf ile finansal kavramlar konusunda belirttikleri bilgi düzeylerinde uyumluluk olup olmadığını belirlemek amacıyla ki-kare analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre aldıkları finansal eğitim süreci ilerledikçe öğrencilerin kavramlar hakkındaki bilgi düzeylerinin arttığı sonucuna varılmaktadır. İlişki bulunan kavramlar şunlardır. Bileşik faiz, basit faiz, hesap bildirim cetveli, son ödeme tarihi, temerrüt, hazine bonusu, eft, menkul kıymet virmanı, varlığa dayalı menkul kıymet, dask, vadeli mevduat hesabı, döviz tevdiat hesabı, yatırım fonu, bireysel emeklilik, risk ve getiri, yatırım ortaklığı, gayrimenkul sertifikası, baz fiyat, tasarruf mevduatı sigorta fonu. Yapılan ki kare analizine göre yatırım portföyü kavramının bilinirliği ile İİBF öğrencilerini bulunduğu sınıf arasında ilişki bulunmadığı görülmektedir. Yapılan analiz sonucuna göre öğrencilerin aldıkları eğitim süreci sonunda, finansal kavramların öğrenildiği ve bilgi düzeylerinin arttığından söz edilebilir.

Bunun da finansal okuryazarlık düzeyinin artırılmasında İktisadi İdari Bilimleri Fakültesi'nde eğitim görmeyen ve ekonomi-finance dersleri almanın etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 14: İİBF öğrencilerinin okudukları sınıf ile kavram bilinirliği ilişkisi

İİBF öğrencilerinin sınıfı	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık Düzeyi	Sonuç
Bileşik faiz kavramının bilinirliği	9	,000	İlişki var
Basit faiz kavramının bilinirliği	9	,000	İlişki var
Hesap bildirim cetveli kavramının bilinirliği	9	,002	İlişki var
Kredi kartı son ödeme tarihi kavramının bilinirliği	9	,000	İlişki var
Temerrüt kavramının bilinirliği	9	,000	İlişki var
Hazine bonusu kavramının bilinirliği	9	,000	İlişki var
Eft kavramının bilinirliği	9	,002	İlişki var
Menkul kıymet virmanı kavramının bilinirliği	9	,001	İlişki var
Varlığa dayalı menkul kıymet kavramının bilinirliği	9	,016	İlişki var
Dask sigortası kavramının bilinirliği	9	,050	İlişki var
Yatırım portföyü kavramının bilinirliği	12	,141	İlişki yok
Vadeli mevduat hesabı kavramının bilinirliği	9	,000	İlişki var
Döviz tevdiat hesabı kavramının bilinirliği	9	,000	İlişki var
Yatırım fonu kavramının bilinirliği	9	,026	İlişki var
Bireysel emeklilik kavramının bilinirliği	9	,017	İlişki var
Risk ve getiri kavramının bilinirliği	9	,000	İlişki var
Yatırım ortaklığı kavramının bilinirliği	9	,000	İlişki var
Gayrimenkul sertifikası kavramının bilinirliği	9	,005	İlişki var
Baz fiyat kavramının bilinirliği	9	,000	İlişki var
Tasarruf mevduatı ve sigorta fonu kavramının bilinirliği	9	,002	İlişki var

Öğrencilerin finansal durumunu yönetmede başarısını algılama düzeylerinin belirlenmesinde açıklayıcı olan 3 etken; düzenli para biriktirme alışkanlığı, finansal kayıtlarını saklama alışkanlığı ve faturalarını düzenli olarak ödeme alışkanlığı olarak belirlenmiştir. İİBF öğrencilerinin sınıf düzeyleri, kavram bilinirliği ve buna bağlı olarak da finansal okuryazarlık düzeylerini artıran bir etken olarak değerlendirildiğinde finansal başarı düzeyini algı etkenleriyle İİBF öğrencilerinin sınıfları ki-kare analizi ile karşılaştırılmıştır. Yapılan analiz sonuçlarına göre sadece İİBF öğrencilerin fatura ödeme alışkanlıkları ile sınıfları arasında bir ilişki olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca İİBF öğrencilerinin sınıfları ile finansal durumunu yönetmede başarılıym diyen öğrenciler arasında bir ilişki bulunmamaktadır. Bunun sonucunda öğrencilerin finansal başarıdan algılarının finansal kavramlar hakkındaki bilgi düzeyleri olmadığı varsayımı desteklenmektedir. Öğrenciler finansal konularda bilgilendikçe, kendilerini finansal olarak başarılı algılamamaktadırlar.

Kavram bilinirliği sınıflara göre değerlendirildiğinde finansal bilgi düzeylerinin arttığının ortaya çıktığı; İİBF öğrencilerinin finansal bilgilerinin okuldan öğrendiklerini

varsayarak, finansal bilgilerinin nereden edindikleri ile sınıfları arasında ki-kare analizi uygulanmıştır. Uygulama sonucuna göre öğrencilerinin sınıfları ile finansal bilgilerinin edindikleri temel kaynak arasında ilişki olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu soruyu cevaplayan 294 İİBF öğrencisinden 250'si finansal bilgilerinin ailesinden edindiğini söylemiştir. Ailesinden edindiğini söyleyen öğrencilerinde sınıfları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Öğrencilerin finansal konudaki bilgi düzeylerini sınamak amacıyla sorulan en yüksek faizli kredi hangisidir sorusuna doğru cevap verme oranı ile öğrencilerin okudukları sınıf arasında yapılan ki-kare analizine göre bir ilişki olduğu ve aralarındaki korelasyonun da pozitif yönlü olduğu saptanmıştır ($R=,158$). Buna göre son sınıfta okuyan öğrencilerin en yüksek faizli kredinin nakit çekim kredisi olduğuna ilişkin daha fazla yanıt verdiği ortaya konmaktadır.

Tablo 15: İİBF öğrencilerinin sınıfları ile bilgi kaynağı ve faiz ilişkisi

İİBF öğrencilerinin sınıfı	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık Düzeyi	Sonuç
Öğrencilerin finansal bilgilerinin nereden öğrendiği	12	,219	İlişki yok
En yüksek faizli kredi konusundaki bilgi düzeyleri	12	,000	İlişki var

Anket içinde “Emeklilik yaşamınızda daha refah olabilmek için hangi uygulamaları seçerdiniz” sorusuna verilen yanıtlar içinde bireysel emeklilik primi ödeme ilk sırada yer almaktadır. Bireysel emeklilik planlarını sırasıyla, düzenli para biriktirme, altın, hisse senedi ve döviz izlemektedir. Bunun yanı sıra, “emeklilik yaşamında daha refah olmak için altını seçerim” diyenlerin oranı yalnızca yüzde 3,7’dir.

Tablo 16: Emeklilik yaşamı için düşünülen yatırım araçları

Yatırım Araçları	En Önemli	En Önemsiz
Bireysel Emeklilik	214 (%35,7)	54 (%9)
Döviz	23 (%3,8)	65 (%10,8)
Altın	54 (%9)	22 (%3,7)
Hisse Senedi	29 (%4,8)	208 (%34,7)
Düzenli para biriktirme	130 (%21,7)	99 (%16,5)

Finansal okuryazarlık yalnızca günlük ya da kısa vadeli finansal kararlarla ilgili finansal durum yönetimini içermemektedir. Uzun vadeli olarak bireylerin geleceğini refah içinde geçirmesine yönelik kararlar alması, yatırım yapması gibi planları da içermektedir. Bu planların içinde yaygın olarak kabul gören bireysel emeklilik primi ödemedir. Ankete katılan öğrencilerin emeklilik yaşamlarında refah yaşayabilmek için seçecekleri ürünlere ilişkin ki-

kare analizi ve çapraz tablolar ailelerini eğitim düzeyleri ve okudukları fakültelerle karşılaştırılmıştır. Buna göre öğrencilerin anne ya da babasının bitirdiği en yüksek okul derecesi ile emeklilik yaşamında refah olabilmek için bireysel emeklilik primi ödeme, altın alma, hisse senedi alma arasında anlamlı farklılık vardır. Ailelerin eğitim düzeyi ile öğrencilerin okuduğu fakülte arasında da anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Aile eğitim düzeyinin emeklilik döneminde refah yaşayabilmek için seçilen ürüne etkisi döviz almak ve belirli bir parayı kenara ayırma seçeneklerinde etkisi yok iken, aile eğitim düzeyindeki farklılık bireysel emeklilik primi ödeme, hisse senedi almak ve altın almak yönündeki kararları etkilediğinden söz edilebilir. Aile eğitim düzeyi yüksek olan öğrencilerin bireysel emeklilik primi ödeme ve hisse almayı tercih ederken, aile eğitim düzeyi düşük ve geleneksel olarak da yorumlanabilecek aile eğitim düzeylerinde altın almak daha öncelikli tercih edilmektedir. Bu durum, finansal davranışların belirlenmesinde deneyimler kadar, aile içinde görülen ve model alınan davranışların da öne çıktığını göstermektedir.

Tablo 17: Aile eğitim düzeyi ve gelecek planlarına ilişkin analiz

Anne ya da babasının bitirdiği en yüksek okul derecesi	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık Düzeyi	Sonuç
Emeklilik yaşamında daha refah olabilmek için bireysel emeklilik primi ödemek	20	,012	İlişki var
Emeklilik yaşamında daha refah olabilmek için her ay döviz almak	20	,534	İlişki yok
Emeklilik yaşamında daha refah olabilmek için her ay altın almak	20	,040	İlişki var
Emeklilik yaşamında daha refah olabilmek için her ay hisse senedi almak	20	,039	İlişki var
Emeklilik yaşamında daha refah olabilmek için belirli bir parayı kenara ayırmak	20	,374	İlişki yok
Aylık bütçe yapılıp bütçeye uygun davranma alışkanlığı	4	,743	İlişki yok
Fakülte	4	,000	İlişki var

Öğrencilerin okudukları fakülteler ile gelecekte daha refah olabilmek için seçecekleri yatırım araçları arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır. Buna göre Öncelikle İİBF öğrencilerinin PMYO öğrencileri ile emeklilik döneminde seçecekleri ürünler arasında farklılıklar olduğu saptanmıştır. Buna göre İİBF öğrencilerinin aldıkları eğitimin bireysel emeklilik primi ödemek gibi daha modern finansal ürünleri öncelikli seçtiklerinden bahsedilebilmektedir.

Tablo 18: Fakülte ve gelecek planları arasında ki kare analizi

Fakülte	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık Düzeyi	Sonuç
Emeklilik yaşamında daha refah olabilmek için bireysel emeklilik primi ödemek	5	,000	İlişki var
Emeklilik yaşamında daha refah olabilmek için her ay döviz almak	5	,000	İlişki var
Emeklilik yaşamında daha refah olabilmek için her ay altın almak	5	,000	İlişki var
Emeklilik yaşamında daha refah olabilmek için her ay hisse senedi almak	5	,000	İlişki var
Emeklilik yaşamında daha refah olabilmek için belirli bir parayı kenara ayırmak	5	,000	İlişki var

Ankete katılan öğrencilerden düzenli para biriktirme alışkanlığına sahip olan öğrencilerin emeklilik yaşamında daha refah yaşamak için seçecekleri ürünlerin belirlenmesinde açıklayıcı olmadığından söz edilebilir. Düzenli olarak para biriktirme alışkanlığının gelecek planları ile ilgili olduğunu söylemek zordur.

Sosyal güvenlik kurumlarının bütçe açıklarını finanse edebilmek için emeklilik yaşını daha yukarı çektiği günümüz koşullarında, genç emekli olup kişilerin verimli dönemlerini sosyal güvenlik kurumlarından emekli maaşı alarak geçirmeleri mümkün olmamaktadır. Bütçe açığı sorunları beraberinde emekli maaşlarının azalmasını da getirirken bireyler özel sigorta şirketlerine yönelerek, sigorta şirketlerinin birikimleri çeşitli sermaye piyasası araçlarında değerlendirdiği bireysel emeklilik planlarına ilgi göstermektedir. Finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi kendi birikimini kişinin kendisinin belirlemesinden ziyade profesyonel kurumlara bırakması olarak da değerlendirilen bireysel emeklilik planının emeklilik döneminde refah bir yaşam sağlayacağı yadsınamaz. Bu nedenle bireysel emeklilik primi ödemeye ilişkin algılama, finansal okuryazarlık ve eğitim düzeyi ile ilgili görünmektedir. Ancak uygulanan anket sonucunda öğrencilerin bireysel emeklilik bilgi düzeyleri ile emeklilik döneminde bireysel emeklilik primi ödeme seçeneği arasında anlamlı bir ilişki olduğundan söz edilememektedir.

6. Sonuç ve Öneriler

Finansal okuryazarlık kavramı, bireylerin temel finansal kavramlara, araçlara ilişkin bilgi düzeyi ile ilgili olarak hem kısa hem de uzun vadede alacağı kararların doğru ve zamanında olmasını sağlayan temel becerileri kapsamaktadır.

Yapılan bu çalışmada finansal okuryazarlığın öğrenciler tarafından daha dar bir kavram olarak düşünüldüğü belirlenmiştir. Buna göre, finansal okuryazarlık düzenli para

biriktirme alışkanlığı, faturalarını zamanında ödeme alışkanlığı ve finansal kayıtlarını saklama alışkanlığı olarak sınırlı bir yapıda düşünülmektedir.

İktisadi İdari Bilimler ve teknik ve meslek okulunda eğitim gören 600 öğrencinin katıldığı ankette, finansal durumunu yönetmede oldukça başarılı ve orta düzeyde başarılıym diyenlerin oranı yüzde 90'ı aşmaktadır. Bu durum öğrencilerin finansal durumunu yönetmede farklı bir algılama içinde olduğunu ortaya koymaktadır. Genel olarak finansal okuryazarlık düzeyi düşük olmasına rağmen, öğrenciler bu durumun farkında değildir.

Öğrencilerin yüzde 65'i aylık bütçe yaptığını belirtirken düzenli para biriktirme alışkanlığına sahip olan öğrencilerin oranı yüzde 40 düzeyindedir. Bunun yanı sıra finansal kayıtlarını belirli bir süre saklayıp atanlar yaklaşık yüzde 50'dir. Finansal durum yönetiminde öğrencilerin başarı algılaması ile okudukları fakülte, düzenli para biriktirme alışkanlığı, faturalarını zamanında ödeme alışkanlığı ve finansal kayıtlarını saklama süresi arasında ilişki bulunmaktadır. Bununla birlikte öğrencilerin finansal başarı düzeylerini olduğundan daha yüksek olarak algıladıkları ortaya çıkmaktadır. PMYO öğrencisi olan 119 öğrenci finansal durumunu yönetmede başarılıym derken İİBF'de bu öğrenci sayısı yalnızca 80'dir. Bu durum finansal bir eğitim alan İİBF öğrencilerinin sadece yukarıda sayılan üç etken ile değil finansal konulardaki farkındalıkları ile birlikte finansal başarılarını yorumlamış olduklarını ortaya koymaktadır.

İİBF öğrencilerinin finansal bir eğitim almasından dolayı, finansal başarı düzeylerini algılamada okuldan edindikleri bilgilerinde farkındalık sağladığı belirlenirken, öğrencilerin yaklaşık yüzde 86'sı para harcama ve yönetme bilgilerinin kaynağının aileleri olduğunu ifade etmektedir. Para harcama ve yönetme bilgilerinin kaynağının okul olduğunu belirten öğrenci yüzdesi sadece 3,5'tir. Öğrencilerin fakülteleri ve finansal bilgi kaynakları ile bir ilişki bulunmamakla birlikte, ailelerinin eğitim düzeylerinin de finansal bilgilerinin ailelerinden edinmiş olmaları ile ilişkili değildir.

Öğrencilerin temel bankacılık uygulamalarına ilişkin davranışları değerlendirildiğinde, ATM kartına sahip olan öğrencilerin oranı yüzde 86 iken, online bankacılık uygulamalarını kullananların oranı yaklaşık yüzde 35'dir. Bu durum yeni iletişim teknolojilerine yatkınlık ve eğilimi daha yüksek olan öğrenciler için oldukça düşük bir orandır. Bankaların 18 yaş altı gençleri bankacılık işlemleri ile tanıştırmaları ve onları bankacılık sistemine dahil etme çabaları finansal okuryazarlığın gelişimi için bir adım sayılabilir. ATM kartı edinebilen bir

birey online bankacılık sistemine de sadece internet ortamından şifre edinerek dahil olabilir. Bu durumda günümüzde sıkça internette vakit geçiren gençlerin bankacılık işlemlerini de kendi başlarına deneme yanılma yöntemiyle yapmaya başlamaları, hesap cetvellerini istedikleri an kontrol etme imkanı bulmaları bu sayede finansal konularda farkındalık edinmelerini sağlayabilir.

Öğrencilerin okudukları fakülte ile online bankacılık uygulamalarını kullanımları arasında ilişki bulunmaktadır. İİBF öğrencileri PMYO öğrencilerinden daha fazla online bankacılık işlemlerini kullanmaktadırlar. Bunun da finansal eğitimin sağladığı farkındalıktan kaynaklandığı söylenebilir.

Bir diğer önemli veri ise kredi kartı sahipliği oranıdır. En az bir adet kredi kartı olanların oranı yüzde 46,8'dir. Birçok bankanın öğrencilerden kredi kartı yıllık üyelik bedeli istememesine rağmen kredi kartı sahipliği oldukça düşük düzeydedir. Kredi kartı sahibi olan öğrencilerin yaklaşık yüzde 70'i aylık 250 liradan az harcama yapmaktadır. Buna bağlı olarak da kredi kart limiti 1000 liradan az olanların oranı yüzde 75,5'dir. Kredi kartlarıyla yapılan harcamaların içinde yüzde 55 oranıyla giyim en büyük kalemdir. Giyim kaleminde kızlar, erkeklere oranla daha fazla harcama yapmaktadır.

Öğrencilerin kredi kartı kullanımında dikkat çeken unsurlardan biri ankette temerrüt kavramını bilen, son ödeme tarihi kavramını bilen, kredi kartı faiz oranını bilen ve kredi kartı kullanımına ilişkin sözleşme maddelerini bilen öğrenciler ile kredi kartı sahibi olan öğrenciler arasında yapılan analiz sonucunun ilişkili çıkmasıdır. Kredi kartı olmayan öğrencilerin bu kavramlardan habersiz olduğundan söz edilebilir. Finansal sisteme kredi kartı kullanarak katılan bireylerin, kullandıkları ürünle ilgili konularda bilgilendiklerinden söz edilebilmektedir.

Ekonomi ve finansal gelişmeleri izlemede sıklık olarak en çok kullanılan iki kaynak televizyon ve internettir. Bu durum yeni iletişim teknolojilerinin bir ürünü olan internetin diğer iletişim araçlarına oranla daha çok tercih edildiğine ve bu eğilimin giderek artacağına işaret etmektedir. Bu bağlamda İİBF öğrencilerinin PMYO öğrencilerine göre daha sık olarak ekonomi ve finansal gelişmeleri izlediği belirlenmiştir. Ayrıca internetin yaygınlığı, finansal okuryazarlık konusunda yapılan eğitimlerinin internet üzerinden uzaktan eğitim yoluyla yapılması, daha yoğun ilgi ve katılımcı toplayabileceği konusunda da bir unsur olabilir.

Öğrencilerin temel finansal kavramlara ilişkin bilgi düzeyi kavramlar bazında farklılık göstermektedir. Buna göre kredi kartı son ödeme tarihi, bireysel emeklilik ve vadeli mevduat

hesabı en çok bilinen kavramlardır. Gayrimenkul sertifikası, temerrüt faizi ve menkul kıymet virmanı en az bilinen kavramlardır. Öğrencilerin kavramlar konusundaki bilgi düzeyleri ile okudukları fakülte arasında ilişki olduğundan söz edilebilmektedir. Ayrıca sadece İİBF öğrencilerinin buldukları sınıf ile kavram bilinirliği arasında da ki-kare analizi yapılarak öğrencilerin eğitim süreleri arttıkça kavram bilgi düzeylerinde artış olup olmadığı incelendiğinde, finansal alanda aldıkları eğitimin finansal kavramlar konusundaki bilgi düzeylerine katkı sağladığı ortaya konmuştur. Ancak dikkat çeken bir veri, sınıf ile finansal başarı düzeyi algılamasının ilişkili olmadığıdır. Bu da kişinin finansal konularda bilgi düzeyinin azlığının başarı algısını ters yönde etkilediğini ve finansal başarı algısının bilgi düzeyi arttıkça azaldığıdır. Finansal okuryazarlık bireylerin günlük yaşamı kadar gelecek planları ile de ilişkilidir. Ankette öğrencilerin verdikleri yanıtlar arasında emeklilik yaşamı için düşünülen yatırım araçları içinde bireysel emeklilik primi ödeme ilk sıradadır. Bunu döviz, altın, hisse senedi ve düzenli para biriktirme izlemektedir. Yapılan analizler sonucunda öğrencilerin okudukları fakülte ile emeklilik yaşamında bireysel emeklilik seçimi arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmaktadır.

İİBF öğrencileri PMYO öğrencilerine göre emeklilik döneminde daha çok bireysel emeklilik seçeneğini seçmişlerdir. Bu da İİBF öğrencilerinin aldıkları eğitimin emeklilik dönemindeki planlarını modernleştirmesi olarak değerlendirilebilir. Ayrıca öğrencilerin ailelerinin eğitim düzeyleri de gelecekteki finansal durumunu planlamalarında etkili olduğu ortaya çıkmaktadır. Aile eğitim düzeyi yüksek olan öğrenciler bireysel emeklilik primi ödeme ve hisse senedi almayı öncelikli tercih ederken, aile eğitim düzeyi düşük olan öğrenciler geleneksel olarak yorumlanabilecek bir enstrümanı, altın almayı tercih etme eğilimindedirler. İİBF öğrencilerinin aile eğitim düzeyi PMYO öğrencilerine göre daha yüksektir.

Sonuç olarak finansal bir eğitim alan İİBF öğrencilerinin, PMYO öğrencilerine göre finansal olarak daha bilinçli olduğu, yani finansal okuryazarlık düzeylerinin PMYO öğrencilerine göre daha yüksek olduğundan bahsedilebilmektedir. Bu da finansal okuryazarlığın yaygınlık kazanmasının, finansal eğitimin geliştirilmesi ve daha fazla bireye ulaştırılabilmesi ile mümkün olabilir. Her bireyin üniversite yaşamında ekonomik ve finansal bir eğitim alma imkanı bulunmamaktadır. Bu nedenle finansal okuryazarlık konusunda hükümetlerin politika belirleyip bu çerçevede strateji ve uygulamalar gerçekleştirmesi gerekmektedir. Finansal okuryazarlık düzeyinin yükselmesi finansal piyasa ve enstrümanların da etkin ve verimli bir biçimde çalışmasını sağlayacaktır.

Bireylerin finansal konularda bilgi almalarını sağlayan kaynaklar ve bu kaynakların nasıl seçildiğine ilişkin araştırma yapmak, finansal eğitimin hangi kanalları aracılığıyla verilebileceği ve etkili olabileceği konusunda ipuçları sunabilir. Bireylerin yaşamlarının hangi aşamalarında finansal bilgiye ve eğitime daha fazla ihtiyaç duyduğu konusu da önerilebilecek bir araştırma konusu olabilir.

Finansal eğitim programlarının nasıl tasarlanması ve hedef kitleye yararlı olabilecek şekilde nasıl uygulanması gerektiği konusunda çalışmaya ihtiyaç bulunmaktadır. Bu araştırma konularının okul müfredatı ve okul dışı programlar olarak düşünülmesi gerekmektedir.

Finansal eğitim programlarının kısa vadede sınırlı etkileri olduğu düşünülmesine karşın, uzun vadede işlerlik kazanacağı belirtilmektedir. Bu nedenle finansal eğitim programları uzun vadeye hizmet etse de, kısa vadeli programlar için aktif yöntemler geliştirilmelidir. Bunu gerçekleştirebilmenin yolu, daha özel hedef kitlelere yönelik, farklı ihtiyaçlara yanıt verebilecek, bilgilenmenin yanında uygulamalar hakkında somut öneriler sağlayabilecek programlar geliştirilmesidir.

Finans ile ilgili eğitim almış ya da finansal kurumlarda çalışanların bile, karmaşık finans sektöründe kararlar almada zorlanması, hiçbir finansal eğitim almamış bireylerin içinde bulunduğu zor durumu ortaya koymaktadır. Finansal karar ve uygulamaların karmaşık hale gelmiş olması, finansal risklerden de haberdar olarak doğru kararlar vermek için finansal eğitimi gerekli kılmaktadır. Bunun tersi gerçekleşmesi durumunda bireyler kadar, yatırımcılar, şirketler, genel ifadesiyle finansal piyasalar zarar görebilir.

Ekonomi dersleri alan ve almayan farklı bölüm ve sınıflarda yer alan öğrencileri kapsayan bir araştırma yapılabileceği gibi, yüksek lisans ve doktora düzeyinde finansal okuryazarlığı etkileyen faktörleri ölçebilecek araştırmalar yapılabilir. Bu noktada demografik değişkenlerin önemli bir yeri bulunmaktadır. Demografik değişkenlerin finansal davranışları nasıl etkilediğine bağlı olarak, finansal eğitim programları geliştirilebilir. Finansal planlama ve yönetim süreçlerine bağlı olarak cinsiyet farklılıkları ve bireysel finansal bilgi düzeyi araştırmaları, geleceğe yön veren araştırmaları ortaya çıkartabilir.

Farklı gelir düzeylerine sahip bireylerin finansal davranışlarını anlamaya yönelik araştırmaların yapılması, finansal sistemin hangi amaçlarla ve nasıl kullanıldığını ortaya koyabilir. Bireylerin, finansal piyasalara dönük sınırlı bilgi sahibi olması, finansal hizmetlerden yararlanmada verilen karar ve yapılan seçimlerin gerçek maliyetinin ne olduğunu anlama ve değerlendirmeyi zorlaştırabilir.

Günümüzde bilgiye ulaşmak, yeni iletişim teknolojilerin sağladığı olanaklarla oldukça kolaylaşmaktadır. Bu noktada en önemli konu, bilgiyi anlama ve yorumlayabilmedir. Bu nedenle finansal bilgi kaynaklarının kullanımı ve bu kullanıma bağlı olarak finansal davranışların dönüşümü önem taşımaktadır.

Bireylerin finansal okuryazarlık düzeyi yükseltilerek, finansal sistemden ve finansal sistemin sunduğu olanaklardan yararlanması sağlanmazsa, etkin çalışan ve sürdürülebilir piyasa anlayışından uzaklaşılabilir.

Kaynakça

- BECK, Thorsten, A. Demirgüç-Kunt, M. S. M. Peria.(2007) “Reaching Out: Access to and Use of Banking Services Across Countries” **Journal of Financial Economics**, 85: 234-266.
- CAMPBELL, Mary A.B. (2007) “A Phenomenological Study of Family Influence on Millennial College Students’ Money Beliefs and Behaviors” Doktora Tezi. Iowa State University.
- CHEN, Haiyang ve Ronald P. Volpe.(1998) “An Analysis of Personal Financial Literacy Among College Students” **Financial Services Review**, 7(2): 107-128.
- (2002)“Gender Differences in Personal Financial Literacy Among College Students” **Financial Services Review**, 11: 289-307.
- COLE, Shawn, T. Sampson ve B. Zia. (2009) “Financial Literacy, Financial Decisions, and the Demand for Financial Services: Evidence from India and Indonesia” Harvard Business School, (working paper).
- HABSHİCK, Marco, B. Seidl ve J. Evers. (2007) “Survey of Financial Literacy Schemes in the EU27” (final report).
- HILGERT, Marianne A. ve Jeanne M. Hogarth (2003). “Household Financial Management: The Connection Between Knowledge and Behavior” Federal Reserve Bulletin, 309-322pp.
- KARASAR, Niyazi. (1998) **Bilimsel Araştırma Yöntemi**. Ankara: Nobel Yayın.
- KIESCHNICK, Danika A. (2006) “Financial Knowledge Levels and Savings Behaviors of Bermudian High School Seniors at CedarBridge Academy” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Iowa State University.
- KLEIN, Valerie. (2007) “Making Sense of Financial Education” Yayınlanmamış Doktora Tezi. University of Pennsylvania.
- LUSARDI, Annmaria. (2008) “Financial Literacy: An Essential Tool for Informed Consumer Choice” Joint Center for Housing Studies, Harvard University.
- LUSARDI, Annamaria ve Olivia S. Mitchell. (January, 2007)“Financial Literacy and Retirement Preparedness: Evidence and Implications for Financial Education” **Business Economics**, 35-44pp.
- , (March, 2008) “How Much Do People Know About Economics and Finance” **Policy Brief**, Number 5: 1-5.
- MASON, Carolynne L. J. ve Richard M. S. Wilson.(2000) “Conceptualising Financial Literacy” Loughborough University Business School.
- MULLINS, Patricia. (2007) “Financial Knowledge and Communication of Teenagers and Their Parent Guardian” Yayınlanmamış Doktora Tezi. Texas Woman University.
- NFCC (National Foundation for Credit Counselling), (2007), Financial Literacy Survey Summary Report.
- OECD, (2005), **Improving Financial Literacy Analysis of Issues and Policies**. Paris: OECD Publishing.
- (2009), **Financial Literacy and Consumer Protection: Overlooked Aspects of the Crisis**. OECD.
- PACFL (President’s Advisory Council on Financial Literacy), (2008) Annual Report to the President.
- PENG, Tzu-Chin M., (2008) “Evaluating Mandated Personal Finance Education in High Schools”

Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ohio State University.

REYES, Ramon L., (2006) “The Psychological Meanings of Money” Yayımlanmamış Doktora Tezi. Alliant Internaional University.

ROBB, Cliff A.(2007) “College Students and Credit Card Use: The Effect of Personal Financial Knowledge on Debt Behavior” Yayımlanmamış Doktora Tezi. University of Missouri-Columbia.

SHOCKEY, Susan S. (2002) “Low-Wealth Adults’ Financial Literacy, Money Management Behaviors, and Associated Factors, Including Critical Thinking” Yayımlanmamış Doktora Tezi. The Ohio State University.

TEMİZEL, Fatih., (Nisan 2010) “Mavi Yakalılarda Finansal Okuryazarlık” Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, ISBN 978-605-377-256-9

TEMİZEL, Fatih ve Bayram, Fatih. (2011) Finansal Okuryazarlık: Anadolu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi (İİBF) Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 12, Sayı 1.

The Economist, (3 Nisan 2008) “Financial Literacy: Getting it Right on the Money”.

WAGLAND, Suzanne., (2006) “Financial Literacy in the Context of Literacy in General” [sunulmuş bildiri] Fifth Australian Society of Heterodox Economists Conference.

<http://www.dunya.com/23-bin-genc-finansal-okuryazar-oldu-216602h.htm> erişim tarihi: (04 Aralık 2014)

http://www.aep.gov.tr/wp-content/uploads/2012/10/03_02_finansal-okur-yazarlik.pdf erişim tarihi: (04 Aralık 2014)

<http://e-sertifika.anadolu.edu.tr/PIFinansalOkuryazarlik.htm> erişim tarihi: (04 Aralık 2014)

<http://habitatkalkinma.org/parami-yonetebiliyorum-projesi-egitmenlerini-ariyor-2.html> erişim tarihi: (04 Aralık 2014)

<http://www.dunya.com/23-bin-genc-finansal-okuryazar-oldu-216602h.htm> erişim tarihi: (04 Aralık 2014)

<http://www.fo-der.org/edit-post/> erişim tarihi: (04 Aralık 2014)

<http://www.aep.gov.tr/egitim-icerikleri/iktisat/> erişim tarihi: (04 Aralık 2014)

<http://www.blogteb.com/teb-ve-foder-isbirligiyle-2-turkiye-finansal-okuryazarlik-ve-erisim-zirvesi-duzenlendi/> erişim tarihi: (04 Aralık 2014)

<http://www.spk.gov.tr/displayfile.aspx?action=displayfile&pageid=1076&ext=pdf> erişim tarihi: (04 Aralık 2014)